

2.3 TRANSITIIVILAUSE JA OBJEKTI

Objektin sijavaihtelussa on tärkeää katsoa, millainen on verbi. Tässä materiaalissa verbit jaetaan kolmeen ryhmään sen mukaan, millainen sijavaihtelu niillä on.

1) **Partitiiviverbit** eli verbit, joiden ”rektio” on partitiivi. Ei tarvitse miettiä mitään muuta, kun on nämä verbit. Objekti on aina partitiivissa.

*Odotan **bussia**.*
*Odota **minua!***
*Hän varoitti **meitä** tulevasta lakosta.*
*Voin auttaa **sinua**.*

2) **Sekaverbit** eli verbit, joiden toiminta voi tulla valmiiksi mutta se voi myös jäädä kesken.

*Siivosin **keittiön**.* (Tuli valmiiksi.) *Siivosin **keittiötä**.* (Jäi kesken.)
*Hän lauloi **tämän laulun?*** (kokonaan) *Hän lauloi **tätä laulua**.* (ei kokonaan)
*Aion tänään rakentaa **keinun**.* (valmiiksi) *Aion tänään rakentaa **keinua**.* (Ei ehkä tule valmiiksi.)

3) **Totaaliverbit** eli verbit, joiden toiminta tulee niin nopeasti valmiiksi, että se ei voi jäädä kesken.

*Löysin **lompakon** pöydän alta.*
*Lopetin **kurssin** viime viikolla.*
*Kadotin **passini** ja nyt yritän saada **uuden**.*

Verbien luokittelu ei ole tietenkään täysin aukotonta. Jotkin verbit voivat olla tyypillisesti kategoriassa totaaliverbit mutta silloin tällöin nekin voivat saada kesken/valmis-erottelun ja käyttäytyä kuten sekaverbit.

- Totaaliverbi vai sekaverbi? Esim. verbi myydä on tavallisesti totaaliverbi ja saa totaaliobjektin *Myin asuntoni, pitäisi myydä tuo lapsen vanha sänky*. Mutta toisinaan myyminen tarkoittaaakin pitkäkestoista tilaa, johon kuuluu se että laittaa jotain myyntiin. *Mä myin autoani kaksi kuukautta, ennen kuin se meni kaupaksi*. Tällainen myymisen erikoismerkitys voi olla kesken ja tulla valmiiksi. Joskus myös objekti vaikuttaa siihen, voiko tekeminen jäädä kesken. Esimerkiksi kertoa-verbi on totaaliverbi, jonka kanssa käytetään totaaliobjektia: *Kerroin hänelle nimeni*. Mutta jos kerrotaankin *tarinaa*, se on pitempi tapahtuma ja voi siis olla myös kesken.

- Partitiiviverbi vai sekaverbi? Jotkin partitiiviverbit voidaan muuntaa sekaverbeiksi siten, että niille annetaan ylimääräinen tai keinotekoinen lopputulos. Esimerkiksi auttaa on partitiiviverbi ”auttakaa minua” mutta se voi saada valmiiksi tulemisen merkityksen, jos lauseeseen liitetään lopputulos ”auttakaa minut ulos täältä autosta”. Tällaista tapahtuu helposti kosketusverbeille:

Potkaisin palloa. mutta *Potkaisin pallon ojaan.*
Sisko löi veljeä. mutta *Sisko löi veljen kumoon.*

4) **Miten voin tietää, mihin ryhmään uusi verbi kuuluu?**

Jos kohtaat uuden verbin, miten voit tietää, mihin ryhmään se kuuluu ja miten se käyttäytyy objektin kanssa? Yksi hyvä ja helppo tapa on käyttää Googlea. Jotta saat selville objekin käyttäytymisen, kannattaa käyttää lainasumerkkejä ”—” ja kirjoittaa verbi jossain taivutusmuodossa tai konstruktiossa eli toisen verbin kanssa.

Esimeriksi haluan tietää verbistä, miten objekti käyttäytyy sen kanssa.

- 1) Haluan tietää, millaisen objektin poistaa-verbi voi saada. Kirjoitan Googlen hakuun esim. ”voin poistaa” ja katson tuloksen.
- 2) Tuloksista pitää katsoa niitä, joissa tuon lauseen jälkeen tulee objekti.
- 3) Pitää poistaa tapaukset, joissa on epämääräinen objekti, esim. ”voin poistaa kuvia”. Pitää löytää lauseita, joissa on yksi kokonainen asia objektina.
- 4) Tulos I: Löytyy myönteinen lause, jossa on totaaliobjekti: ”voin poistaa kuvan”. Tämä on tärkeä tieto ja tarkoittaa, että verbi ei ole partitiiviverbi. Se siis voi tulla valmiiksi.
- 5) Tulos II: Löytyy myönteinen lause, jossa on partitiiviobjekti yksikössä. Sen pitää olla jaoton. Poistaa-verbille sellaista ei löydy, se tarkoittaa että poistaa on totaali-verbi.
- 6) Mutta jos kokeilemme vaikka *palvella*-verbiä (Googleen: ”palvelen”), tulokseksi tulee useita ”palvelen Herraa” ja ”palvelen asiakasta” -osumia, mikä tarkoittaa, että *palvella*-verbin kanssa jaotonkin objekti on partitiivissa. Totaaliobjektia ei oikein löydy. Sitten voi kokeilla myös suoraan jollain sopivalla lauseella, esim. ”palvelen asiakkaan”. Näitä osumia tulee mutta selvästi vähemmän kuin ”palvelin asiakasta”. Siitä voidaan päätellä, että totaaliobjekti on tämän verbin kanssa harvinainen.

Mikä vaikuttaa objektin sijamuotoon?

2.3.1 KIELTO

Kieltolauseissa kaikenlaiset objektit ovat partitiivissa.

Mä muistan sun nimen.

Näin aamulla sen viereisen talon.

Anteeks, mä en muista sun nimeä.

Aamulla oli niin sankka sumu, että tuskin näin viereistä taloa!

- Kielto on hyvin automaattinen tekijä, joka vaikuttaa objektin sijaan. Vaikka lause olisi kuinka pitkä ja välissä olisi paljon erilaisia verbejä, kieltö ylettyy vaikuttamaan objektiin. Esimerkiksi *En uskonut koskaan voivani unohtaa sitä rikkinäistä hattua.*
- Kielto tarkoittaa tässä asiassa ehdottomasti kielteistä merkitystä. On joitain poikkeuksia, jolloin lauseessa on kieltosana (ei) mutta lause onkin myönteinen. Lause *Eiköhän me osteta jätskiä* tarkoittaa oikeastaan myönteistä lausetta, se on ehdotus ”ostetaan jätskit”. Siksi kieltosana ei vaikuta objektiin.
- Toisaalta joskus lause pitää tulkita kielteiseksi, vaikka siinä ei olekaan kieltosanaa. Katso edellä esimerkki ”tuskin näin viereistä taloa”. Muita esimerkkejä: *Kyllä oli vaikea lähettää sitä viestiä.*

2.3.2 JAOLLISUUS + EPÄMÄÄRÄISYYS

Jaolliset sanat eli ainesanat ja monikot ovat perustapauksessa partitiivissa.

Söin kalakeittoa ennen kouluunlähtöä.

Kävin kaupassa ja ostin kananmunia.

- Jaollisten asioiden kanssa partitiiviobjekti on neutraali vaihtoehto. Siinä ei viitata mihinkään tiettyyn asiaan eikä tiettyyn määrään. Partitiiviobjekti on tyypillisesti merkitykseltään epämääräinen eli indefiniittinen. Jos kuitenkin on kyse jostain tietystä, aiemmin mainitusta tai tilanteen perusteella tunnetusta asiasta, jaollinen objekti voidaan muuttaa totaalisijaan.

Esimerkiksi *Join vettä* on tavallinen ja neutraali lause, jossa ei viitata mihinkään tiettyyn veteen eikä määrään lainkaan, mutta *Join veden* tulkitaan, että se vesi oli jollain lailla jo aiemmin tuttu tai tiedetty.

Söin kalakeiton ennen kouluunlähtöä. (sen) *Kävin kaupassa ja ostin kananmunat.* (tietty määrä)

Toisaalta meillä on myös keinoja eritellä laadullista ja määrällistä epämääräisyyttä. Esimerkiksi voin sanoa *Söin sitä kalakeittoa*, jolloin laadullisesti kalakeitto on definiittinen mutta määrällisesti epämääräinen. Päinvastainen tilanne olisi *Söin ruokalassa kalakeiton*, joka viittaa yhteen annokseen (kvantitatiivisesti rajattu maailmantiedon perusteella) jotain ennalta mainitsematonta kalakeittoa (kvalitatiivisesti epämääräinen).

2.3.3 ASPEKTI

Aspekti on abstrakti käsite, joka kuvaa tilanteen rakennetta. Aspektiin liittyy tilanteessa kuluva aika ja tilanteen aikana tapahtuva muutos. Suomessa aspekti ei aina ole näkyvässä, mutta jos lauseessa on objekti, siitä voi nähdä lauseen aspektin. Aspekti saa hieman erilaisia merkityksiä tilanteesta riippuen. Seuraavaksi katsotaan tarkemmin erilaisia aspektuaalisia merkityksiä.

2.3.3.1 Onko tekeminen valmis vai kesken?

Olen juuri pessyt ikkunan. (valmis) *Olen juuri pesemässä ikkunaa.* (kesken)
Kylpyhuone remontoidaan ensi viikolla. *Kylpyhuonetta remontoidaan, sitä ei voi käyttää.*

- Sekaverbit kuvaavat toimintaa, joka voi olla valmis tai kesken. Nämä verbit kuvaavat yleensä erilaisia työprosesseja kuten siivoamista ja rakentamista. Myös kirjoittaminen, lukeminen ja laulaminen ovat prosesseja, jotka voidaan nähdä pelkkänä aktiviteettina ilman lopputulosta (luen kirjaa) tai ne voivat tulla valmiiksi (luen kirjan). Tämä on se tavallinen merkitys, joka suomen aspektuaalisesta objektin sijavaihtelusta yleensä kerrotaan, kaksi muuta ovat vähän harvemmin esillä.

2.3.3.2 Tapahtuiko muutos vai ei?

Nostin hatun hyllylle. (muutos) *Nostin hattua naapurille.* (ei muutosta)
Joku on ampunut karhun. (se on kuollut) *Joku on ampunut karhua.* (osui mutta ei kuollut)

- Joidenkin sekaverbien toiminta tulee kyllä yleensä valmiiksi mutta silti siinä on välillä partitiivi ja välillä totaaliobjekti. Kyse on silloin siitä, tapahtuiko toiminnan aikana muutos vai ei eli onko tapahtumalla lopputulos vai ei.

- Tavallisin esimerkki on ampuu-verbi, jossa partitiivi tarkoittaa, että kohde ei kuollut mutta totaaliobjekti tarkoittaa, että kuoli. Yleensä tapahtuma ei ole niin dramaattinen.

- Muut tapaukset ovat vähemmän dramaattisia. *Nostan hatun* -esimerkissä tapahtuu muutos, jossa hattu siirtyy päästä hyllylle. *Nostan hattua* taas tarkoittaa, että hattu laitettiin takaisin päähän eikä mitään muutosta tapahtunut.

- Joskus tämä voi tarkoittaa myös muutoksen lyhytaikaisuutta. Lainasin kynää Bartille tarkoittaa, että hän antoi sen pian takaisin, mutta Lainasin kynän Bartille voi tarkoittaa, että kynä on edelleen Bartilla, muutos on siis tapahtunut.

- Joskus tässä kategoriassa ei ole mitään käytännön eroa siinä, tapahtuiko muutos vai ei. Se on pelkkä ajatus tai näkökulmaero. Esimerkiksi *Vaihdoin vaatteet* ja *Vaihdoin vaatteita*, *Näytä kuva minulle* ja *näytä kuvaa minulle*.

2.3.3.3 Näkökulmaero: nähdäänkö tapahtuma kokonaisena vai kuvailuna?

Äitini lauloi tämän laulun. (eilen juhlassa) *Äitini lauloi tätä laulua.* (kuvailaan lapsuutta)
Maalasin talon kesällä. (kokonainen tapahtuma) *Maalasin taloa kesällä.* (kuvailaan kesän aktiviteettia).

- Tämä kohta on tuttu monille esimerkiksi venäjän tai ranskan (*je mangais* vrt. *j'ai mangé*) imperfektiivisestä ja perfektiivisestä aspektista, jossa jotkin tapahtumat asetetaan tekstissä taustalle, ikään kuin kuvailaan olosuhteita. Nämä on merkitty partitiiviobjektilla. Ja ne tapahtumat, jotka vievät tarinaa eteenpäin, on merkitty totaaliobjektilla. Tämä ero näkyy erityisesti kirjallisuudessa ja kertomuksissa. Näitä ei aina voi erottaa siitä, puhutaanko nyt konkreettisesti siitä, että talon maalaus ei tullut valmiiksi vai siitä, että se oli kesän aktiviteettini, kenties se tulikin valmiiksi, mutta se ei ole olennaista aktiviteetin kuvauksessa.

2.3.4 Totaaliobjektin muodon vaihtelu

Objektin sija määräytyy ensin merkityksen perusteella. Lopputuloksena on joko partitiivi tai totaalisija. Jos merkityksen perusteella päädytään totaalisijaan, on vielä pari vaihtoehtoa, joista pitää löytää oikea: nominatiivi tai genetiivi. Nominatiivin ja genetiivin vaihtelu on MEKAANISTA eli niiden välillä ei ole mitään merkityseroa. Merkitykseen liittyvät syyt vaikuttavat näissä lauseissa ihan normaalisti eli kielto, epämääräisyys ja keskeneräisyys (ja muut aspektin merkitykset) muuttavat objektin partitiiviin, kuten kaikissa muissakin lauseissa.

a) Tavallinen lause, objekti yksikössä → partitiivi tai genetiivi

Mä kirjoitin raporttia koko päivän.

Mä kirjoitin raportin jo eilen.

b) Passiivilause → partitiivi tai nominatiivi

Tällä kurssilla kirjoitetaan raporttia.

Tällä kurssilla kirjoitetaan raportti.

c) Nesessiivilause → partitiivi tai nominatiivi

Sun piti kirjoittaa raporttia eikä katsoa videoita.

Sun piti kirjoittaa se raportti jo eilen!

d) Käskylause → partitiivi tai nominatiivi

Kirjoittakaa raporttia pari sivua.

Kirjoittakaa raportti huomiseksi.

e) Infinitiivirakenne¹ → partitiivi tai nominatiivi

¹ Infinitiivirakenne tarkoittaa rakennetta, jossa verbi on perusmuodossa ja sillä ei ole ollenkaan subjektia vaan sen edellä on jokin muu substantiivi tai adjektiivi. Esim. *On aika tehdä* + objekti, *tuli käsky tehdä* + objekti, *on hyvä tehdä* + objekti.

On hyödyllistä kirjoittaa **raporttia** vähän kerrallaan. On hyödyllistä kirjoittaa **raportti** kokonaan.
 Mulla on illalla aikaa kirjoittaa **raporttia**. Mulla on illalla aikaa kirjoittaa **raportti** valmiiksi.
 Tuli tilaisuus saada tuotteelle **varaosia**. Tuli tilaisuus saada tuotteelle myös **kuljetus**.

f) Verbinä pelkkä perusmuoto → partitiivi tai nominatiivi

Kumpi on parempi, saada **rahaa vai rakkautta**? Kumpi on parempi, saada **lottovoitto** vai **iso perintö**?

g) Monikossa → partitiivi tai t-monikko eli nominatiivi

Tein **tehtäviä** eilen. Tein **tehtävät** jo eilen.

h) Persoonapronomeineilla → partitiivi tai t-muoto (sinut, heidät...)

Hän pyysi **meitä** tulemaan juhliin. Hän kutsui **meidät** juhliin.
Minua odotetaan kolmelta. **Minut** haetaan kolmelta.

Oleennaista on siis ensisijaisesti miettiä niitä syitä, joiden takia lauseeseen tulee partitiivi. Mutta jos ei tule partitiivia, pitää muistaa, että toisinaan tulee nominatiivi ja toisinaan genetiivi. Nominatiivi tulee lähinnä silloin, kun lauseessa ei ole toista nominatiivimuotoista jäsentä eli tavallista subjektia.